

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce
Průzkum zájmových aktivit středoškolské mládeže

Vedoucí práce: PhDr. Václav Klapal, Ph.D.

Autor práce: Bc. Anna Langrová

Studijní obor: Pedagogika – sociální práce, 3. ročník

Olomouc 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci 30. 3. 2010

Anna Langrová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Václavu Klapalovi, Ph.D. za vstřícný přístup a cenné připomínky při odborném vedení mé práce.

Obsah

Úvod	5
1 Adolescence.....	6
1.1 Adolescence.....	6
1.2 Fyzický a psychický vývoj v období adolescence.....	7
1.2.1 Fyzický vývoj	7
1.2.2 Psychický vývoj.....	8
1.3 Adolescence a utváření identity.....	9
1.4 Sociální vztahy adolescentů, rizikové chování.....	12
2 Volnočasové aktivity	15
2.1 Vymezení pojmu volný čas	15
2.2 Historická východiska problematiky volného času.....	17
2.3 Zařízení volného času mládeže	19
2.4 Volný čas a jeho ovlivňování na počátku 21. století.....	22
3 Průzkum zájmových aktivit středoškolské mládeže.....	25
3.1 Cíl práce, použité metody a techniky	25
3.2 Charakteristika zařízení, kde probíhalo výzkumné šetření.....	26
3.3 Charakteristika výzkumného vzorku.....	28
3.4 Vlastní šetření.....	29
Závěr.....	40
Seznam použité literatury	41
Přílohy	43
Anotace	

Úvod

Téma „*Volnočasové aktivity středoškolské mládeže*“ jsem si zvolila proto, že už deset let pracuji ve skautském oddíle a setkávám se s tím, že přechod na střední školu je jedním z období, kdy z našeho oddílu odchází více členů, a proto jsem chtěla poznat charakteristiky středoškolské mládeže a její volnočasové aktivity. Volný čas a způsob jeho trávení výrazně ovlivňuje formování osobnosti adolescenta. Budeme-li znát psychologické charakteristiky způsobu myšlení adolescenta a způsoby trávení volného času, můžeme, v případě potřeby, pozitivně působit na osobnost dospívajícího a tím předcházet možným rizikům.

V teoretické části jsou shrnuty základní poznatky z oblasti psychické i fyzické charakteristiky období adolescence. Ve zvláštní podkapitole bude specifikováno utváření identity, které je specifickým úkolem v období adolescence. Poslední podkapitola je věnována sociálním vztahům, jednak partnerským a jednak referenční skupině i případnému rizikovému chování. Druhá kapitola bude zaměřena na fenomén volného času a možnosti jeho trávení. V kapitole jsou rozpracovány různé pohledy na volný čas i faktory ovlivňující způsobu trávení volného času. Pro komplexní přehled v problematice jsou uvedeny i historická východiska volného času. Poslední podkapitola teoretické části jsou věnovány volnočasovým zařízením i charakteristice pojmu volný čas na počátku 21. století.

Praktická část práce je zahrnuta v třetí kapitole. Výzkumné šetření bude mít kvantitativní charakter, bude realizováno na dvou středních školách formou dotazníku. Dotazník bude sestaven stručně s max. 10 otázkami, forma vyjádření v dotazníku nebude striktně spisovná, bude uzpůsobena slovníku středoškolské mládeže, samozřejmě bez vulgarismů. Dotazníky budou předloženy studentům dvou tříd na gymnáziu a dvou tříd na střední odborné škole v Boskovicích. Předvýzkum byl uskutečněn také na dvou školách gymnáziu a střední odborné škole v Letovicích.

Cílem bakalářské práce je analyzovat volnočasové aktivity středoškolské mládeže, porovnat specifika trávení volného času u studentů střední školy a studentů gymnázia. Ke zpracování bakalářské práce byla použita analýza odborné literatury z oblasti psychologie a pedagogiky volného času, dotazníkové šetření, které bylo ověřeno v předvýzkumu, a nestandardizovaný rozhovor s pedagogem volného času.

1 Adolescence

1.1 Adolescence

Adolescencí rozumíme období dospívání, termín je v literatuře užíván nejednoznačně.¹ Adolescence je obdobím postupného vyhraňování a stabilizace východisek sebeřízení.² V české literatuře se jedná o období mezi pubescencí a ranou dospělostí, kde je chápáno jako samostatná fáze (srov. Helus 2004, Říčan 2004). V anglické literatuře je pubescence chápána jako celé období dospívání: zahrnuje pubescenci a adolescenci (srov. Atkinson 2003, Langmeier, Krejčířová, 2006, Vágnerová 2005, Macek, 2003, Čačka 2000), pojetí vychází z paralelního průběhu některých procesů. Z uvedeného vyplývá, že současní čeští autoři se postupně přiklání k pojetí adolescence po vzoru anglických autorů. Macek³ období adolescence charakterizuje obecně.

Termín adolescence je odvozen z latinského *adolesco* (dospívat, vyvíjet se, mohutnět) a jako vývojové období byl poprvé použito v 15. století. Obecně se období adolescence dělí do tří období: časná adolescence o věkovém rozpětí 10 (11)-13 let, střední adolescence (14-16 let) a pozdní adolescenci (17-20 a déle). Vágnerová⁴ dělí adolescenci na ranou (11 – 15 roků) tedy pubescenci a pozdní (15-20 let). Macek⁵ se shoduje s Říčánem⁶ o prodloužení období adolescence zejména u studentů vysokých škol, z důvodu přetrvávající ekonomické závislosti a pokračování žákovské-studentské role, kde se 50% studentů cítí být více adolescenty než mladými dospělými.

Datové rozpětí charakteristické pro adolescenci je 15 - 22 let, kde začátek období je spojován s plnou reprodukční zralostí, pro ukončení období adolescence ztrácí biologická kritéria na významu a do popředí se dostávají faktory psychologické (identita), sociologická (přijetí role dospělého) a pedagogická (ukončení systematické přípravy na povolání). Říčan⁷ zdůrazňuje, že období adolescence neexistovalo odjakživa a dosud neexistuje ve všech kulturách, období dospělosti splývalo s dosažením pohlavní zralosti a zralosti sociální. V současné době je dosažení pohlavní aktivizace uspišuje, ale

¹ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha: Portál, 2000.

² ČAČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2000.

³ MACEK, P. Adolescence. 2. upravené vydání. Praha : Portál, 2003.

⁴ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1.vydání. Praha: Karolinum, 2005.

⁵ MACEK, P. Adolescence. 2. upravené vydání. Praha : Portál, 2003.

⁶ ŘÍČAN, P. Cesta životem. 2. přeprac. vydání. Praha : Portál, 2004.

⁷ ŘÍČAN, P. Cesta životem. 2. přeprac. vydání. Praha : Portál, 2004.

plná sociální zralost je přesunuta do vyššího věku. V rámci práce, bude pojem adolescence použit pro označení období mezi 15. až 20. rokem dle Vágnerové⁸ adolescence pozdní, pro označení období rané adolescence bude využíván termín pubescence. Následující text se bude věnovat období adolescence, které chronologicky odpovídá věkovému rozpětí studentů střední školy.

Hlavním úkolem adolescenta je vyznat se sám v sobě, obsadit své místo ve světě a společnosti, ověřit si své schopnosti, dovednosti, výdrž, najít smysl života, navazovat hlubší partnerské vztahy, kompetentně se rozhodovat. Adolescent by měl dosáhnout sociální zralosti, biologické zralosti, osobní zralosti. Všechny uvedené úkoly jsou realizované především vlastní autokultivací a interakci s okolním světem, jsou spojeny s velkou námahou, vnitřním zmatkem, obtížným hledáním, vážnými osobními krizemi. Se závěrem období adolescence se spojuje radostnější ladění, převládající pocity síly a krásy, citové uklidnění.⁹

Macek vyzdvihuje vzrůst společenského a osobního významu adolescence, hovoří o tzv. postadolescenci, která vyplňuje třetí desetiletí života, pozvolna přechází v tradiční dospělost a je spojena i s odkladem rodičovství.¹⁰

1. 2 Fyzický a psychický vývoj v období adolescence

1. 2. 1 Fyzický vývoj

Tělesný růst u chlapců je výrazný, průměrný chlapec vyroste mezi patnáctým a osmnáctým rokem o 7 cm, u dívek nepatrný v průměru 1-2 cm. Převládá růst trupu nad růstem končetin, čímž se vyrovnávají disproporce z období pubescence. Zlepšuje se koordinace končetin, mizí neobratnost. Chlapci menšího vzrůstu pozvolna ztrácí naději na vyrovnání zpožděného růstu, akceptace tohoto faktu není jednoduchá a v žádném případě nemá být zlehčována. U dívek je situace opačná, vysoké dívky často řeší problém výšky svého partnera. Dále věnují zvýšenou pozornost faktu, zda nemají příliš mužských rysů, zda nejsou tlusté nebo neforemné. Chlapcům naopak nelichotí, pokud vypadají málo mužně, mají úzká ramena, chabé svalstvo, opožděné sexuální zrání,

⁸ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1.vydání. Praha: Karolinum, 2005.

⁹ ČAČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2000.

¹⁰ MACEK, P. Adolescence. 2.upr. vyd. Praha : Portál, 2003.

vysoký hlas, jemnou pleť. Říčan zdůrazňuje, že s později zrajícím chlapcem jedná jeho okolí jako s mladším.¹¹

Dochází k mohutnění svalstva, zejména u chlapců, dívkám se zaobluje postava zejména růstem ňader a boků, čímž narůstají odlišnosti mezi chlapeckou a dívčí postavou. Adolescent dosahuje plné reprodukční zralosti, růst uteru je ukončen kolem 20. roku, testes rostou dokonce i po 20. roce. Postava adolescenta získává konečné, dospělé proporce, adolescencí končí somatický vývoj.¹² Tělu je věnována větší pozornost než v období pubescence, Vágnerová¹³ hovoří dokonce až o narcistním zaměření, adolescent je obvykle ke konci období spokojený se svým tělem. Velký vliv na pozornost věnovanou tělu má sociokulturní standart vysoké hodnoty mládí a fyzické krásy, proto se také adolescent velmi často porovnává s ostatními. Znevýhodnění jedince v této oblasti výrazně ovlivňuje sebepojetí.

1. 2. 2 Psychický vývoj

V období adolescence dochází k rozvoji změn psychických procesů, ke kterým došlo v pubescenci. V oblasti vnímání využívají schopnosti abstrakce a uplatňují poznatky a zkušenosti tak, aby se dokázali orientovat na podstatné stránky situace či jevu.¹⁴ V rozvoji pozornosti dochází k podstatnému vyhranění, koncentrace je stabilnější a přesnější, adolescent odkládá pubertální subjektivitu a kognitivní egocentrismus. Pro adolescenty je typická větší diferenciacce v oblasti kognitivních schopností, jednotliví adolescenti preferují různé způsoby uvažování.¹⁵ Jedinci s převahou analytických schopností se uplatní ve školní práci, ale pokud nemají přijatelnou sociální inteligenci, nedovedou své znalosti a schopnosti dostatečně dobře uplatnit v profesní oblasti. Naopak jedinci s převahou praktické, sociální inteligence bývají úspěšní v běžném životě a při řešení problémů, bývají empatičtí a zvládají své emoce.

V období adolescence se styl myšlení zásadním způsobem nemění, adolescent lépe využívá formálních operací, myslí rychleji, spolehlivěji, zkušeněji než pubescent. Pro myšlení adolescenta je typická flexibilita a schopnost užívat nové způsoby řešení,

¹¹ ŘÍČAN, P. Cesta životem. 2. přeprac. vydání. Praha : Portál, 2004.

¹² LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2. upravené vydání. Praha: Grada, 2006.

¹³ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2005.

¹⁴ ČAČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2000.

¹⁵ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2005.

protože není ještě tolik zatížený zkušeností.¹⁶ Řešení adolescentů jsou často radikální, mohou být nová, netradiční, zbrklá, necitlivá, preferující jednoznačné zásadní a rychlé řešení vedoucí k jistotě. Paměť a učení je systematictější, plánovitější, adolescent stále samostatněji odhaluje nové a hlubší souvislosti a vztahy. Říčan varuje před příliš názornou výukou s velkým množstvím praktických příkladů, které může být pro adolescenta s rozvinutým abstraktním myšlením obtěžující.¹⁷ Intelekt adolescenta ještě stále nedosáhl vrcholu, ale přiblížil se mu natolik, že je v diskusi rovnocenným partnerem dospělému.¹⁸ Ke konci období adolescence dochází vlivem hormonálního vyrovnávání ke stabilizaci emočního prožívání, útlumu náladovosti a citové lability, typická je také menší impulzivita a emocionální dráždivost, větší extravertovanost. Citová expanze raného dospívání je korigována zkušeností, mnohé prožitky přestávají být neznámé a překvapující – „období vystřízlivění.“¹⁹

Vývoj volných procesů v období adolescence je ovlivněn emočním zklidněním, dochází tudíž i ke stabilizaci volní autoregulace, sebeovládání je trvalejší a stabilnější, může být vztaženo i ke vzdálenější budoucnosti. Adolescent se již dovede lépe ovládat, dokonce i v emočně vyhrocených situacích. Pokud má dostatečně lákavý cíl, dovede se vzdát vlastního sebeuspokojení. Sebeomezování může být pro mladistvého způsobem potvrzení možnosti ovládat vlastní osobnost a zdrojem sebeúcty.²⁰

1. 3 Adolescence a utváření identity

Identita je prožívání a uvědomování si sebe sama, své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních nebo také soubor rysů, podle nichž je jedinec znám v dané specifické skupině.²¹

Helus vymezuje identitu jako totožnost jedince se sebou samým – jmenovitě s tím, kým bych chtěl a měl být, aby žil opravdový, vůči sobě samému upřímný a nefalšovaný život. Svou identitou dospívá jedinec k sobě samému, takovému, jaký si stojí ve své pravdě.²² Podle Eriksona je hledání vlastní identity základním vývojovým

¹⁶ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1.vydání. Praha: Karolinum, 2005.

¹⁷ ŘÍČAN, P. Cesta životem. 2. přeprac. vydání. Praha : Portál, 2004.

¹⁸ ČAČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2000.

¹⁹ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1.vydání. Praha: Karolinum, 2005.

²⁰ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1.vydání. Praha: Karolinum, 2005.

²¹ HARTOVÁ, H., HARTL, P. Psychologický slovník. 1. vydání. Praha : Portál, 2000.

²² HELUS, Z. Dítě v osobnostním pojetí. 1. vydání. Praha : Portál, 2004.

úkolem adolescence.²³ Utváření identity jedince v adolescenci je ovlivněno, jak subjektivně – sebou samým, tak objektivně – podmínkami společnosti. S tím souvisí úsilí o hlubší sebepoznání, jedinec si klade dva druhy otázek podle osobního a sociálního aspektu identity. Osobní aspekt identity je vymezený otázkou Kdo jsem?, podstatné je vědomí vlastní jedinečnosti, neopakovatelnosti. Sociální aspekt identity je pocit začlenění, spolupatříčnosti a kontinuity ve vztazích a čase. Jedinec hledá odpověď na otázky: Čeho jsem součástí? Kam patřím? Kam směřuji?. V pubescenci jsou předmětem sebereflexe fyzické změny, emoce a vztahy k rodičům, v adolescenci akceptace ze strany vrstevníků.²⁴

Josselsonová popisuje čtyři etapy procesu individualizace osobnosti, který má vést k rozvoji identity.²⁵ Do období adolescence spadají dvě z těchto etap, pro úplnost, možnou variabilitu a úzkou návaznost je v textu uvedeno celé vymezení procesu individualizace.

Ve fázi diferenciaci dochází ke změně vztahu pubescenta k rodičům, tzv. deidentifikaci. Pubescent se chce odlišit, zpochybňuje názory rodičů. Přeje si mít ideální rodiče hodné obdivu, ti ale takový nejsou a pod vlivem radikalismu je zhodnotí za nemožné.

Fáze experimentace se řadí do období mezi 14 a 15. rokem. Pubescent experimentuje s vlastní emancipací, odmítá závislost na rodině a nahrazuje ji vázaností na vrstevníky. Časté jsou pocity všemocnosti a odmítání rad a varování rodičů. Představy o budoucnosti zaměřuje na nejbližší období, spoléhá na vidinu otevřené budoucnosti.

Fáze postupné stabilizace je vymezena postupným vyrovnáváním a stabilizací vztahů s rodiči v období přibližně mezi 15. - 16. rokem. Vyrovnávání je důsledkem určité samostatnosti jedince a osvojení zralejších způsobů chování nebo i z uvědomění si nezralosti pro úplnou separaci. Pozitivním výsledkem této fáze je vytvoření nových pravidel soužití, které bývá méně konfliktní.²⁶

Poslední fází je období psychického osamostatnění, ukončení separace ze závislosti na rodině a vytvoření vlastní identity v závěru období adolescence, která potvrzuje jedinečnost osobnosti adolescenta a současně je přijatelně realistická.

²³ ERIKSON, E.H. Identity: Youth and Cisis in MACEK, P. Adolescence. 2.upr.vyd. Praha: Portál, 2003.

²⁴ MACEK, P. Adolescence. 2.upr. vyd. Praha : Portál, 2003.

²⁵ Josselsonová, ego development in adolescence, 1980 in VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1.vydání. Praha: Karolinum, 2005.

²⁶ Srov. KAPLÁNEK, M. Výchova a volný čas 3. (Jan Sýkora ed.). Hradec Králové: Gaudeamus, 2007.

Adolescent, který již dosáhl identity, má pozitivní sebehodnocení, je více flexibilní a nezávislý, odmítá autoritářství okolí, má dobré školní výsledky, liberální postoj k drogám, odpovědné chování ve vztazích. Macek definuje i jiné statuty identity.²⁷ Status moratoria, kdy je jedinec méně flexibilní, méně jistý v soupeření i spolupráci s pocity nejistoty ve vztahu k vlastní budoucnosti. Status předčasného uzavření je charakteristický spokojeností sama se sebou a závislostí na autoritách, jedinec má nízké sebevědomí, často čelí konfliktům s okolím, preferuje konvenční bezkonfliktní způsob života. Poslední z definovaných statusů je status zmatku či rozptýlené identity. Jedinec s tímto typem identity si nepotřebuje ujasňovat ani potvrzovat svoji jedinečnost a role, nepřitahuje jej konvenční život a má rovněž nízké sebevědomí.

Identita adolescenta se utváří a projevuje zejména²⁸:

- v oblasti společenské realizace, zvažováním členství v organizacích, účasti na akcích,
- hledání a vytváření vlastního životního způsobu, nesoucího bytostný svéráz,
- ujasnění vlastní životní orientace a světonázorové pozice,
- perspektiva profese, společenské uplatnění, životní smysluplnost, hmotné zajištění,
- hledání partnera, uzavírání známostí, založení domova, rodiny,
- realizace nezávislé samostatnosti na rodině, referenční skupiny.

Morální a hodnotový vývoj v období adolescence většinou odpovídá fázi tzv. konvenční morálky.²⁹ Charakteristika konvenční morálky je založena na odvozených principech z jednání osob v okolí adolescenta, tedy „být dobrý“ v očích lidí, kteří jsou pro adolescenta citově významní. Jen někteří adolescenti dosáhnou úrovně postkonvenční morálky, tedy zvnitřnění s individualizovaným pojetím spravedlnosti a svobody. Mezi ceněné hodnoty adolescenta jsou řazeny přátelské vztahy, volný čas a jeho svobodné trávení. V médiích jsou vyzdvihovány atributy jako výkonnost, aktivita, fyzická krása, adaptibilita, zdraví.³⁰

²⁷ MACEK, P. Adolescence. 2.upr. vyd. Praha : Portál, 2003.

²⁸ HELUS, Z. Dítě v osobnostním pojetí. 1. vydání. Praha : Portál, 2004.

²⁹ MACEK, P. Adolescence. 2.upr. vyd. Praha : Portál, 2003.

³⁰ MACEK, P. Adolescence. 2.upr. vyd. Praha : Portál, 2003.

Při plánech do budoucnosti preferuje adolescent svobodu nad odpovědností, často oddaluje definitivní rozhodnutí, udržuje si všechny potencionální varianty. Dosažení psychické dospělosti je podmíněno i přijetím pochybností, úzkostí a nejistoty jako přirozené součásti života a jejich zvládním.³¹

1. 4 Sociální vztahy adolescentů, rizikové chování

Adolescence je přechod do dospělosti, s tímto faktem úzce souvisí postupná akceptace jedince jako dospělého a očekávání odpovídajícího chování. Období adolescence je klíčové pro uspokojujivé převzetí pozdějších manželských a rodičovských rolí.³² Jedinec se stává plnoletým, je plně právně odpovědný, může získat řidičské oprávnění, mění praktického lékaře, může uzavřít manželství a rozhoduje se, i když proměnlivě a často nestabilně, v oblasti profesní orientace – výběr oboru studia či nástup do pracovního poměru? Jedinec je svobodnější, sociální role a pozice jedince se kvalitativně mění a diferencují.³³ Nové nebo rozvíjené sociální role jsou zejména z oblasti pracovní: předprofesní role studenta či učně, role pracujícího či brigádníka, a partnerské: role člena identifikační skupiny, role blízkého přítele a role partnerská.

Začátek této vývojové etapy je spojený se změnou vzdělávací instituce i spolužáků, která ovlivní i vztahy v rodině. Základním vývojovým projevem adolescenta je kritika, ve srovnání s kritikou pubescenta je zkušenější, vzdělanější, vážnější. Kritika se netýká každodenních záležitostí a drobností, ale je směřována ke světovému názoru, smyslu života, způsobům výchovy atp. Život rodičů se mladší generaci může zdát prázdný, přeplněný nedůležitými záležitostmi, ubohými kompromisy, neupřímnými vztahy.³⁴ V konfrontaci názorů s rodiči potřebuje adolescent cítit, že jeho argumenty jsou brány vážně. Adolescent potřebuje konstruktivní kritiku dospělého, přestože ji špatně snáší, nikoli prázdné řečnění. Dospívající má stále naléhavější tendenci po formování komplexního životního projektu, který prochází fází hledání a posuzování přijatelných a nepřijatelných aspektů s reálným životním stylem rodičů.³⁵ V průběhu dospívání nadále pokračuje proces emancipace, který Říčan přirovnává k rozchodu mezi dlouholetými milenci.³⁶ „Rozchod“ je dalším stadiem

³¹ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1.vydání. Praha: Karolinum, 2005.

³² LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2. upravené vydání. Praha: Grada, 2006.

³³ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1.vydání. Praha: Karolinum, 2005.

³⁴ ŘÍČAN, P. Cesta životem. 2. přeprac. vydání. Praha : Portál, 2004.

³⁵ ČÁČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000.

³⁶ ŘÍČAN, P. Cesta životem. 2. přeprac. vydání. Praha : Portál, 2004.

emancipačního procesu, vztahy k rodičům se uvolňují a chladnou, mění se na přátelské, aby byl dospívající volný a připraven pro zralou lásku mladé dospělosti. Separační proces je ukončen před dvacátým rokem objevením vztahu k rodičům a jejich hodnotám, ze kterých jedinec čerpá celý život, často i bezděčně napodobuje své rodiče.

Ve skupině vrstevníků adolescent pečlivěji vybírá referenční skupinu, dochází k redukci závislosti na skupině, projevuje se snaha o nezávislost a sebedefinování. Vývoj vztahu ke skupině definuje Čačka jako posun od konformity k tvořivosti.³⁷ Přátelství v adolescenci je vztah založený na porozumění a důvěře, vzájemné úctě, uznání pro osobní kvality, na ochotě vyslechnout a pomoci, přijetí s klady i zápory, tolerancí k chybám.³⁸

Partnerské vztahy v období adolescence dozrávají k naplnění partnerského vztahu, zahrnujícího i sexualitu. Potřeba partnera není jen vlivem tlaku vrstevnických skupin, ale má několik aspektů: psychický, sexuální, sociální. O aktuálním, vysněném či potencionálním partnerovi přemýšlí středoškoláci 5-8 hodin týdně.³⁹ Z psychologického hlediska jde zejména o vztah lásky, který slouží i jako zdroj poznání, sebepoznání, sociálních dovedností, schopnosti dát přednost uspokojení potřeb blízkého člověka na úkor vlastních. První pohlavní styk, obvykle mezi 17. -18. rokem, je v životě adolescenta významným mezníkem, je chápán jako další důkaz vyrovnání se dospělým.⁴⁰ Vágnerová rovněž zaznamenává změnu sexuálního chování adolescentů, dříve popisované období erotické experimentace a polygamiího stadia je dnes nahrazeno spíše monogamií chováním, samozřejmým používáním antikoncepce.⁴¹ Vývoj jedince by měl korespondovat se sexuální aktivitou, aby se nestávalo, že první milostná zkušenost mužů je vnímána pozitivně, ale u dívek je často spojena s negativními pocity strachu a výčitkami svědomí.

Základním charakteristickým rysem adolescence už není konflikt, krize a zvrát, přesto se jedná velmi citlivé období pro rozvoj tzv. rizikového a problémového chování ve vztahu k ohrožení zdraví adolescenta nebo společnosti.⁴² Stejný autor uvádí přehled oblastí problémového chování: predelikventní chování a páchaní trestné činnosti, agrese

³⁷ ČAČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000.

³⁸ Zebrowská, 1983, Vývinová psychologia dětí a mládeže, Bratislava in Čačka.

³⁹ Richerds et al. 1998, Child development LACINOVÁ, L., MACEK, P. Vztahy v dospívání. Brno: Barristers&Principál, 2006.

⁴⁰ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1.vydání. Praha: Karolinum, 2005.

⁴¹ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. 1.vydání. Praha: Karolinum, 2005.

⁴² MACEK, P. Adolescence. 2.upr. vyd. Praha : Portál, 2003.

a násilí, užívání drog, rizikové sexuální chování, poruchy příjmu potravy, sebevražedné pokusy a dokonané sebevraždy. Mezi poruchy příjmu potravy řadíme mentální anorexii a mentální bulimii, jedná se o patologickou změnu postoje k vlastnímu tělu, neadekvátní hodnocení jeho proporcí a hmotnosti, a neadekvátního vztahu k jídlu. Vznikají vlivem rigidního sebepojetí, vysoké hodnoty tělesné atraktivity a tendencí k uniformitě, jsou typické zejména pro ženy.⁴³ Z hlediska kriminality je častá majetková trestná činnost, narůstá i podíl násilné trestné činnosti, zejména pod vlivem návykových látek, závažné jsou trestné činy mravnostní povahy. Při snaze o eliminaci narůstající kriminality se osvědčily alternativní tresty, současně se uvažuje o snížení hranice trestní odpovědnosti.⁴⁴ Problematiku užívání drog považují za nutné rozšířit na celé spektrum závislostí, od alkoholu, drog, nikotinu, přes gambling po ideologické závislosti, protože všechny ovlivňují psychické, sociální i fyzické zdraví jedince. S trestnou činností a užíváním drog mnohdy souvisí agrese a násilí, které může být směřováno nejen k osobám cizím, ale i k rodině jedince. Sebevražedné jednání je opět závažným faktorem, v roce 2001 dokonalo suicidium 6,45 osoby ve věku 15-19 let na 100 000 obyvatel (v poměru 11:2 v neprospěch mužů).⁴⁵ Další velkou oblastí jsou rizikové sporty, rizikové chování při řízení automobilu či rizikové sexuální chování, které je často motivováno touhou po vyniknutí a zapůsobení na vrstevnickou skupinu.

Adolescence (15-20) je obdobím dospívání, které navazuje na pubescenci, je dokončen růst organismu. Současně je adolescence obdobím, pro které jsou typické psychické změny – rozvoj osobnosti, tvorba identity jedince, emancipace od rodiny a na ně navazující změny sociální zejména změny v sociálních rolích. Jedinec je citlivý k rozvoji rizikového chování.

⁴³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozšířené vydání. Praha: Portál, 2004.

⁴⁴ MACEK, P. *Adolescence*. 2.upr. vyd. Praha : Portál, 2003.

⁴⁵ KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Sebevražedné chování*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003.

2 Volnočasové aktivity

2. 1 Vymezení pojmu volný čas

Hofbauer definuje volný čas jako časový úsek, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, které plynou z jeho sociálních rolí, zvláště dělby práce.⁴⁶ Pávková při definici volného času zdůrazňuje svobodu volby jednotlivých činností, dobrovolnou a radostnou realizaci spojenou s pocitem uspokojení a uvolnění (srov. Spousta, 1996).⁴⁷ Volný čas lze tedy chápat jako stav bez přítomnosti povinnosti, aktivity konané na bázi dobrovolnosti. Jedinec má tedy prostor pro činnosti sebeurčující a sebevytvářející: odpočinek a zábavu, rozvoj zájmové sféry, zlepšení kvalifikace, účast na veřejném životě.

Na problematiku volného času můžeme pohlížet z různých pohledů:⁴⁸ ekonomického, sociologického, politického, zdravotně-hygienického, pedagogického, psychologického. Z ekonomického hlediska je nutné uvážit, kolik prostředků věnuje společnost do zařízení pro volný čas a zda se alespoň část nákladů vrátí. Z hlediska sociologického je zapotřebí sledovat vliv volnočasových činností na utváření mezilidských vztahů, na socializaci jedince, kompenzaci vlivu problémových rodin či ústavní péče. Z politického hlediska je důležité, jakým způsobem bude stát svými orgány zasahovat do života obyvatelstva, jaká bude školská politika daného státu. Ze zdravotně-hygienického hlediska se odborníci zaměřují na podporu zdravého tělesného i duševního vývoje člověka prostřednictvím volného času. Pedagogický a psychologický pohled je zaměřený na uspokojování biologických a psychologických potřeb, podporu aktivity jedince, naplnění potřeby seberealizace, kladné odezvy, rozvoje všech stránek osobnosti, respektování individuality jedince spojené s pedagogickým vedením a zejména motivací.

Způsob trávení volného času je ovlivněn různými činiteli. Způsoby ovlivňování trávení volného času se mění v souvislosti s mentálním rozvojem dítěte, postupně slábne vliv činitelů vnějších (rodina, škola, kamarád, partner, spolupracovník, masmédiá, kulturní a společenské dění) a narůstá vliv činitelů vnitřních (osobní

⁴⁶ HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. 1. vydání. Praha:Portál, 2004.

⁴⁷ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ J. Pedagogika volného času. 4. vydání. Praha: Portál, 2008.

⁴⁸ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ J. Pedagogika volného času. 4. vydání. Praha: Portál, 2008.

svobodná volba).⁴⁹ Adolescent už na základě svého předchozího vývoje zpravidla umí nakládat s volným časem z pohledu životních aspirací.⁵⁰ Tentýž autor ale dodává, že ačkoli je volný čas mladými lidmi velmi ceněný, není vždy dobře využíván.

V pedagogické praxi jsou rozlišovány různé typy organizovanosti výchovného působení ve volném čase.⁵¹ Činnost spontánní, která je pedagogicky nepřímo ovlivněná, pokud je stanoven pedagogický pracovník, tak vystupuje jako rádce, motivující činitel a zajišťuje bezpečnost. Spontánní činnost je realizovaná buď individuálně, nebo ve skupině, je přístupná všem zájemcům a nemá stanovený čas začátku ani konce. Zájmová činnost příležitostná zahrnuje organizované jednorázové nebo opakující se aktivity, které jsou časově ohraničené, řízené pedagogem a mohou probíhat v místním nebo i celorepublikovém měřítku.

Posledním typem činnosti je zájmová činnost pravidelná, která probíhá pod vedením kvalifikovaného vedoucího celoročně v pravidelných intervalech. Účastníci na závěr školního roku seznamují svoje okolí s výsledkem činnosti a získávají osvědčení.

Význam fenoménu volného času podtrhuje i množství funkcí, které má volný čas plnit. Spousta rozděluje funkce volného času do pěti základních bloků: kompenzačně-rekreační, terapeutické, formativně-výchovné, kreativní, axiologické⁵². Účinky kompenzačně-rekreačních funkcí jsou nahrazení úbytku biofyzické a mentální energie, přináší globální osobnostní vyrovnání, urychlení komplexního zotavení organismu, pobavení, usnadnění navození sociálních kontaktů, zprostředkování kontaktu se světem. Terapeutické funkce stimulují u jedince uvolnění napětí, ventilaci psychického přetlaku a navození psychické rovnováhy, mírnění obav, strachu, bolesti, regeneraci. Naplnění formativně-výchovných funkcí umožní jedinci zprostředkování společenských zkušeností, názorů a pocitů, rozšíření obzorů a kultivaci osobnosti, usnadnění poznání a přejímání kulturních hodnot. Kreativní funkce naplňují potřebu navázání spojení a pozitivních mezilidských vztahů, zprostředkovávání nových aktivit, rozvíjení vnímavosti a citu pro krásu, kultivace vztahu ke kráse a estetických prožitků. Axiologické funkce umožňují hlubší sebepoznání, otvírají prostor pro srovnávání

⁴⁹ SPOUSTA in sborník od Čecha, *Výchova a volný čas*2, 1.vydání. Brno:MSD, 2007.

⁵⁰ SPOUSTA, V. (ed.), *Metody a formy výchovy ve volném čase*. 1.vydání, Brno:MU,1996.

⁵¹HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vydání. Praha:Portál, 2004.

⁵² SPOUSTA in sborník od Čecha, *Výchova a volný čas*2, 1.vydání. Brno:MSD, 2007.

a posuzování sebe sama, prezentují společenské, duchovní a ekonomické hodnoty. V období mezi 15. a 20. rokem jsou dominantní funkce volného času kreativní, formativně-výchovné a axiologické. Převažujícími aktivitami potom jsou hry (pohybové, míčové, společenské, počítačové, soutěživé), tanec, hudba (převážně pop a rock), turistika či vandrování.⁵³ I během pedagogického vedení volnočasových aktivit je nutné dodržovat obecné pedagogické zásady či principy. Při realizaci výchovy ve volném čase potom přibývají další specifické požadavky: pedagogické ovlivňování volného času, požadavek dobrovolnosti, požadavek jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování, požadavek aktivity, seberealizace, pestrosti a přitažlivosti, zajímavosti a zájmovosti, citlivosti a citovosti, orientace na sociální kontakt, efektivitu, kvalitu a evaluaci.

2. 2 Historická východiska problematiky volného času

Volný čas je fenoménem, který neměl člověk k dispozici vždy, množství volného času se měnilo během vývoje společnosti od středověku až po současnost. Počátky výchovy ve volném čase jsou spjaté s proměnami práce a životního stylu obyvatel měst a vesnic po skončení třicetileté války v 17. století. V tomto období byl zahájen proces uvolňování života člověka od domova, který byl bydlištěm, pracovištěm i místem trávení volného času. Začaly vznikat víkendové domy za hradbami a kluby ve městech.⁵⁴ Příslušníci dělnictva s úspěchem usilovali o postupné zkracování pracovní doby, ještě v 1. pol. 19. stol. byla průměrná pracovní doba 12-14 hodin, maximální délka pracovní doby klesla na 8 hodin denně a 48 hodin týdně.⁵⁵ V současnosti je v ČR zavedený 40ti hodinový pracovní týden, který si mnohé podniky upravují podle ekonomické situace na 32 hodinový. Díky zkrácení pracovní doby a prodlužování průměrné délky života člověka postupně docházelo k navyšování podílu volného času na regeneraci pracovních sil a rozvoj zájmů. Začali se objevovat vzdělávací, hudební, divadelní, tělovýchovné nebo turistické aktivity, pořádaly se výlety, slavnosti nebo shromáždění, vznikaly kluby, dělnické domy, zájmové, odborové, politické a sociální organizace. Již na počátku se vyčlenily dva hlavní způsoby fungování organizací: aktivity a zřízení s původním jednoznačným určením pro dospělé a sdružení a zřízení

⁵³ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ J. Pedagogika volného času. 4. vydání. Praha: Portál, 2008.

⁵⁴ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., Pedagogika volného času. 4. vydání. Praha: Portál, 2008.

⁵⁵ HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. 1. vydání. Praha: Portál, 2004.

zaměřená pouze na děti a mládež. V této práci se budeme věnovat pouze zařízením pro mládež. Již v druhé polovině 19. století vznikají křesťanská sdružení YMCA, YWCA, Setonův Woodcraft, Powellův skauting. Další vývoj u nás kopíruje dějiny naší země, 1. a 2. světová válka, nástup komunismu.⁵⁶ V druhé polovině 20. století vznikaly volnočasové zařízení pro děti zaměstnaných rodičů zejména školní družiny a školní kluby, byla vybudována široká síť lidových škol umění, dnes základních uměleckých škol. V 70. a 80. letech 20. století začíná pokles zájmu mládeže o členství v organizacích a nárůst sociálních problémů mladé generace: drogy, sex, xenofobní nálady, AIDS, krize rodiny atp. V zemích střední a východní Evropy pokračuje model fungujících pracovišť, rozvíjí se činnost prázdninových dětských táborů. Od 80. let se i v sovětských zemích projevují negativní jevy známé dosud jen ze západoevropských zemí.

V devadesátých letech došlo v naší zemi ke změně politického uspořádání. Byla zrušena povinná účast v organizacích pro mládež, vznikla pluralita v množství organizací a aktivit. Dosavadní typy volnočasových zařízení pokračovaly v činnosti a rozvoji. Přadka uvádí, že po roce 1989 společnost předpokládala obnovení činnosti sdružení, které pracovali před nástupem komunismu, navrácení majetku těmto sdružením, podporu činnosti sdružení ze strany státu a zejména velký zájem ze strany mládeže o tato sdružení. Situace ale byla jiná, potřeby a požadavky mládeže se změnily, činnost sdružení, která zůstala nezměněná, nebyla poutavá.⁵⁷ V současné době si mladý člověk vybírá mezi sdruženími a aktivitami organizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), nestátními neziskovými organizacemi a soukromým sektorem. Volnočasové aktivity jsou jedním z ekonomických produktů, nabízí široké spektrum možností různé kvality.

Vzhledem k uvedeným faktům se můžeme ptát, jaké výsledky přinesl dosavadní vývoj. Zejména se rozrůznil obsah činností, které pokrývají více oblastí života člověka, vznikly i činnosti nové, zejména v oblasti informatiky. Byl vytvořen nový typ pedagogického pracovníka, profesionalizovaného, vysokoškolsky vzdělaného odborníka.⁵⁸ Postupně se zlepšovalo materiální, především prostorové a finanční

⁵⁶ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., Pedagogika volného času. 4. vydání. Praha: Portál, 2008.

⁵⁷ PŘADKA, M., Kapitoly z dějin pedagogiky volného času. 1. vydání. Brno: Pdf MU, 1999.

⁵⁸ Srov. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času. 1. vydání. Praha: Portál, 2008.

zajištění chodu jednotlivých sdružení z vícezdrojového financování. Důležitým mezníkem je i vznik a rozvoj odpovídající legislativy: Úmluva OSN o právech dítěte, doporučená opatření na základě Bílé knihy atp. Rozvíjí se vědecká a koncepční činnost, odborníci se snaží prostřednictvím výzkumů pružně reagovat na rychle se měnící trendy v oblasti volného času a mládeže. Rozvoj volnočasových sdružení a institucí si vyžádal řízení a koordinaci ze strany státní správy, regionálních a místních samospráv. Činnosti a struktury volného času se staly součástí politik vůči dětem, mládeži a jejich volnému času, zejména problematika prevence negativních jevů a otázky celospolečenských priorit a cílů. K tématu systému výchovy ve volném čase dětí a mládeže se vyjadřují i mezinárodní organizace: Organizace spojených národů, Rada Evropy, Evropská unie, mezinárodní sdružení organizací nebo zařízení volného času dětí a mládeže.⁵⁹

Volný čas dětí a mládeže je fenomén, prostřednictvím kterého, můžeme výrazně ovlivnit osobnost mladého jedince. Pocit sounáležitosti, ocenění a uznání, přátelství, nejsou potřebami saturovanými jen rodinou, ale i vrstevnickými skupinami zejména z neformálního prostředí zájmových sdružení.

2. 3 Zařízení volného času mládeže

V textu budeme věnovat pozornost pouze těm zařízením, které jsou určeny i středoškolské mládeži, při kategorizaci jednotlivých institucí vycházíme z dělení Hájka, Hofbauera a Pávkové⁶⁰:

- A. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání
- B. Školská výchovná a ubytovací zařízení
- C. Výchovná zařízení pro ústavní výchovu
- D. Nestátní neziskové organizace
- E. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
- F. Živnostenské podnikání směrem k dětem a mládeži

A. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Ze školských zařízení pro zájmové vzdělávání nabízí volnočasové aktivity střediska volného času, které jsou často pouze správní subjekty. Domy dětí a mládeže, jejichž nabídka aktivit má širokou zájmovou působnost a stanice zájmových činností,

⁵⁹ HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. 1. vydání. Praha: Portál, 2004.

⁶⁰ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času. 1. vydání. Praha: Portál, 2008.

zabývající se pouze jednou zájmovou oblastí. Návštěvníci těchto zařízení mohou využít více forem zájmového vzdělávání:

Pravidelná zájmová činnost je organizována v zájmových útvarech, pro které je zpravidla užíváno označení kroužek, soubor, klub, kurz. Do zájmových útvarů se účastníci přihlašují a pravidelně docházejí, na konci roku je veřejnost seznamována s výsledky práce útvaru.

Zájmová činnost příležitostná zahrnuje nabídku organizovaných cyklických nebo příležitostných akcí výchovně-vzdělávacího nebo rekreačního charakteru. Nejedná se o průběžnou činnost, ale je řízena pedagogem a je otevřená veřejnosti.⁶¹

Táborovou činností rozumíme organizovanou činnost s dětmi, provozovanou zpravidla v době dlouhodobého volna. Tábor může být zaměřený rekreačně nebo jako odborné soustředění, které završuje celoroční práci zájmového útvaru.⁶²

Nabídka spontánních aktivit zahrnuje průběžnou nabídku činností, které jsou organizovány a pedagogicky ovlivňovány nepřímo. Vyšším typem spontánních aktivit je potom nabídka pro talentované děti a mládež s vyhraněnými zájmy např. ateliéry, počítačové pracovny.

Dalšími možnými formami práce je individuální práce s účastníky vedoucí k rozvoji nadání, osvětová činnost pro další pedagogické pracovníky a organizace soutěží a přehlídek vyhlašovaných nebo spoluvyhlašovaných MŠMT. V Boskovicích funguje Dům dětí a mládeže.

B. Školská výchovná a ubytovací zařízení

Školská výchovná zařízení zajišťují žákům a studentům vzdělávání, stravování, ubytování, zájmové činnosti v době mimo vyučování a celodenní výchovu, vychovatelé mimojiné sestavují žákům a studentům nabídku zájmových aktivit.

C. Výchovná zařízení pro ústavní výchovu

Primární funkce těchto zařízení spočívá ve výchovné, hmotné a sociální péči dětem, které nemohou být ze závažných důvodů vychovávány ve vlastní rodině a není

⁶¹ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., Pedagogika volného času. 4. vydání. Praha: Portál, 2008.

⁶² Srov. SPOUSTA, V. Kapitoly z pedagogiky volného času. 1. vydání. Brno: MU Brno, PdF, 1996.

ani možná náhradní rodinná výchova. Součástí výchovné péče o tyto děti je i nabídka volnočasových aktivit, rozvoj zájmů a tím i celé osobnosti.⁶³

D. Nestátní neziskové organizace

Nestátní neziskové organizace jsou významným subjektem v oblasti práce s dětmi a mládeží, jedná se zejména o organizace dětí a mládeže a občanská sdružení. Organizace mohou působit buď celostátně (Skaut, Sokol, Duha, Pionýr) nebo pouze lokálně. Jednotlivé subjekty mohou právně existovat jako sdružení, obecně prospěšné společnosti nebo školské právnické osoby. Nestátní neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží představují důležitý prvek v nabídce aktivního využití volného času. Svým programem doplňují a obohacují výchovně-vzdělávací činnost škol, umožňují dětem rozvíjet přirozeným způsobem schopnosti, dovednosti a talent.⁶⁴ V Boskovicích se mohou zájemci zapojit do činnosti Junáka, Sokola, Orla, Pionýra, Sboru dobrovolných hasičů, Jezdecké sdružení, Malá kopaná okresu Blansko, kuželkářský klub, klub sportovního potápění, klub českých turistů, TJ Rytmus a další.

E. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Primární poslání nízkoprahových zařízení je v pomoci klientům, kteří se ocitli v obtížné životní situaci nebo jsou ohroženi sociálně patologickými jevy. Služby zařízení jsou poskytovány na základě nízkoprahovosti – maximální dostupnosti a odstranění sociálních, psychických či jiných bariér. Nízkoprahová zařízení nabízí čtyři základní druhy služeb: volný vstup a pobyt v zařízení, sociální služby, volnočasové aktivity a aktivity a činnosti zaměřené na prevenci.⁶⁵ V Boskovicích není žádné nízkoprahové zařízení, v Blansku je Nízkoprahový klub pro děti a mládež PVC Blansko.

F. Živnostenské podnikání směrem k dětem a mládeži

Dalšími subjekty jsou organizátoři a provozovatelé nabídky volnočasových aktivit na komerčním základě. Mohou se zaměřovat na získávání dovedností (hudební, jazykové, výtvarné kurzy) nebo jsou to různí provozovatelé táborů nebo instituce, které

⁶³ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., Pedagogika volného času. 4. vydání. Praha: Portál, 2008.

⁶⁴ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času. 1. vydání. Praha: Portál, 2008.

⁶⁵ JEDLIČKA, J. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích. 1. vydání. Praha: Themis, 2004.

se nesnaží o výraznější výchovné působení (herny, internetové kavárny, diskotéky). V boskovicích jsou v provozu 4 diskotéky, 2 internetové kavárny, 5 heren, 2 sauny, bazén, 2 fitness centra, 1 jazyková škola, výtvarné kurzy Všehodílky.

2. 4 Volný čas a jeho ovlivňování na počátku 21. století

Ondrejkovič ve svém pojednání o fenoménu volného času na počátku 21. století zdůrazňuje význam sociologie výchovy a vzdělávání a sociologii mládeže, teorii socializace a sociální psychologii, bez kterých si nedokáže představit řešení otázek problematiky volného času. Ondrejkovič stanovuje čtyři zásadní odlišnosti volného času ve srovnání s předcházejícím obdobím⁶⁶:

- A. Individualizace volného času
- B. Globalizace a zevšeobecnění volného času
- C. Volný čas jako protiklad k pracovní době, vyučování, pracovním povinnostem
- D. Volný čas jako nástroj odlišné charakteristiky skupin obyvatelstva, mládeže.

A. Individualizace volného času spočívá především v omezené sociální kontrole trávení volného času jedince. Individualizace vyplývá ze zvýšeného významu, který je přikládán lidskému individu. Tento směr se potom dostává do rozporu s přístupem náboženským, který odmítá vidět smysl života v životě samém. Nadměrná individualizace může vést k rozvoji egoistické osobnosti nebo nárůstu sociálně patologických jevů.⁶⁷

B. Globalizace a všeobecnost volného času se týká všech členů společnosti. Z hlediska mládeže se jedná zejména o světový megatrend, názorovou blízkost, všestrannou spontánní podporu myšlenkám globalizace. Tato skutečnost se výrazně projevuje ve sféře trávení volného času, subkultuře mládeže, šířící se po celém světě. K těmto subkulturám patří nejen kultury kolem populárních hudebních stylů, jako je HipHop, Heavy metal, ale i alternativní nebo marginální kultury nižších, středních, či vyšších společenských vrstev např. graffiti, punk, ale i subkultura mladých úspěšných

⁶⁶ ONDREJKOVIČ, P. *Výchova a volný čas* (Tomáš Čech ed.). 1. vydání. Brno:MSD, 2007.

⁶⁷ Srov. KAPLÁNEK, M. *Výchova a volný čas 3*. (Jan Sýkora ed.). Hradec Králové : Gaudeamus, 2007.

manažerů. Ondrejkoivič vzpomíná na úskalí trávení volného času mládeže, které spočívá v negativní deformaci masovými komunikačními prostředky, globálního průmyslu volného času. Mladý člověk snadno ztratí svobodu pod vlivem nenápadné manipulace člověka.⁶⁸

C. Volný čas jako protiklad k pracovní době, v našem případě vyučování, vystupuje jako prvek svobody, protiklad nutnosti.⁶⁹

D. V současné době je možné sledovat odlišnosti v charakteristikách skupin obyvatelstva, zejména mládeže. Dominantním znakem současné mládeže se stává trend kulturního osamostatňování a vytváření nových forem života. U mládeže se rozvíjí osobitý styl života, móda mladých, osobité hodnotové orientace, nové formy práce a partnerských společenstev.⁷⁰

Mládež se distancuje od tradičního prostředí (pracovního, skupin mládeže a organizací) a přiklání se k neformálním skupinám a subkulturám z prostředí mládeže. Mládež má narůstající očekávání od života a klesající čas věnovaný práci či povinnostem.

Němec v úvaze nad postavením volného času v 21. století vychází z charakteristik postmoderní společnosti. Ztrácíme kontakt s reálným světem, jsme obklopeni moderní technikou a pěstěnými parky, budujeme ekologická centra, aby děti viděli, jak vypadají domácí zvířata. Stáváme se mlčící většinou, která přijímá informace, ale již méně je třídí a ještě méně je zpracováváme. Obklopujeme se náhražkami. Přestáváme prožívat a začínáme požívat, velké množství prožitků nahrazujeme požitky virtuálním.⁷¹

Pávková, Hájek, Hofbauer vidí výhled volnočasových zařízení do budoucnosti v náplni cíle umožnění aktivní účasti na činnostech volného času každému příslušníku mladé generace. Perspektivně vidí rozvíjení jednoduchých mnohoúčelových zařízení v místě bydliště, diferenciaci aktivit vzhledem k cílovým skupinám dětí a mládeže. V budoucnu bude pokračovat i nárůst zřizovatelů jednotlivých zařízení. Bude se rozvíjet pružnost, komplexnost a polyfunkčnost zařízení, ve velkých městech budou plánovitě zakládány ucelené soustavy zařízení volného času. Na dalším rozvoji volnočasových

⁶⁸ ONDREJKOVIČ, P. *Výchova a volný čas* (Tomáš Čech ed.). 1. vydání. Brno:MSD, 2007.

⁶⁹ ONDREJKOVIČ, P. *Výchova a volný čas* (Tomáš Čech ed.). 1. vydání. Brno:MSD, 2007.

⁷⁰ ONDREJKOVIČ, P. *Výchova a volný čas* (Tomáš Čech ed.). 1. vydání. Brno:MSD, 2007.

⁷¹ NĚMEC, J. *Volný čas a jeho současné problémy*. (Bohuslav Hodaň ed.) 1. vydání. Olomouc:Hanex, 2002.

zařízení se dále podílí státní orgány a samosprávy, sdružení dětí, mládeže a dospělých, škol, samostatných zařízení volného času.

Tito činitelé reálně hodnotí:

- Dosažený stav, jeho pozitivní i negativní výsledky, v místním, národním i mezinárodním měřítku.
- Pracuje na zvýšení výchovné a sociální prevence a ve společenském měřítku docenění aktivit volného času.
- Věnuje pozornost aktuálnímu sociálnímu prostoru a dalším možnostem, zejména dalším oborům lidského poznání a z nich vyplývajícím aktivitám.⁷²

Volný čas, tedy životní prostor jedince, kdy nemusí vykonávat žádné povinnosti, svobodně si volí činnosti a radostně je realizuje, se stal postupným společenským fenoménem. Objem volného času se v průběhu vývoje společnosti výrazně zvýšil. Díky tomu mohla vzniknout celá řada volnočasových zařízení věnujících se mládeži, nejen ve státním, ale i v soukromém sektoru. V 21. století se způsoby trávení volného času výrazně individualizuje, slábne sociální kontrola, a globalizuje. Bude pokračovat nárůst zřizovatelů volnočasových zařízení spojený se vznikem jednoduchých víceúčelových zařízení a ucelenými soustavami zařízení ve městech.

⁷² HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., Pedagogika volného času. 4. vydání. Praha: Portál, 2008.

3 Průzkum zájmových aktivit středoškolské mládeže

3. 1 Cíl práce, použité metody a techniky.

Cílem bakalářské práce je provést analýzu volnočasových aktivit středoškolské mládeže. Výzkumné šetření bude realizováno mezi studenty třetích ročníků na gymnáziu a střední odborné škole. Parciálním cílem bakalářské práce je porovnat spektrum volnočasových aktivit studentů gymnázia a studentů střední odborné školy, zjistit množství volného času studenta střední školy. Dalším parciálním cílem je určit, zda se více organizovaným aktivitám věnují více studenti střední odborné školy či gymnázia.

Ke splnění cílů byly stanoveny následující hypotézy:

H₁ Studenti gymnázia mají více různorodé zájmy, než studenti střední odborné školy.

H₂ Studenti střední odborné školy mají více volného času než studenti gymnázia.

H₃ Studenti gymnázia se věnují častěji organizovaným volnočasovým aktivitám než studenti střední odborné školy.

Vlastní šetření má kvantitativní charakter. Ke zpracování empirické části bylo použito dotazníkové šetření, analýza informačních materiálů škol a volnočasových zařízení, analýza odborné literatury, která se přímo vztahuje k danému tématu. Informace byly získávány ze zodpovězených dotazníků. Dotazník se skládá z úvodní části, kde je specifikován pojem volného času, a otázky na zjištění pohlaví a místa bydliště. Na volnočasové aktivity je směřováno 10 otázek: volný čas doma a mimo domov, množství volného času, faktory ovlivňující trávení volného času, osoby, se kterými jedinec tráví volný čas. Z celkového počtu deseti otázek, bylo šest otázek uzavřených, jedna otázka byla dichotomická a tři otázky byly otevřené. U otázek zaměřených na konkrétní volnočasové aktivity, byl i prostor pro vyjádření aktivit, které nebyly ve výčtu uvedeny. Dále byl použit volný rozhovor s pedagogy.

3. 2 Charakteristika zařízení, kde probíhalo výzkumné šetření

Výzkumné šetření probíhalo ve dvou středních školách v Boskovicích: gymnáziu a střední odborné škole.

Gymnázium je škola s více než stoletou tradicí, která se prezentuje dlouholetou devadesátiprocentní úspěšností žáků při přijetí na vysoké školy. Na gymnáziu se mohou žáci vzdělávat ve třech vzdělávacích programech: všeobecné osmileté studium, čtyřleté všeobecné studium, a čtyřleté studium živých jazyků. Gymnázium sídlí ve vlastní budově ve středu města v blízkosti malého parku, k budově patří i dvě zrekonstruovaná venkovní hřiště. V budově gymnázia jsou dvě vybavené tělocvičny, reprezentační aula a učebna hudebny, tyto prostory jsou využívány k volnočasovým aktivitám. V tělocvičnách a hřištích jsou pořádány soutěže a volnočasové sportovní aktivity, které nemusí být vždy organizovány gymnáziem.

Reprezentační aula je využívána k pořádání kulturních akcí a nacvičuje tu i divadelní kroužek. Ve vybavené hudebně mohou po dohodě s vedením školy trénovat hudební skupiny ze žáků školy. Součástí školy je mimo odborných učeben výtvarný ateliér s hrnčířským kruhem a pecí na vypalování keramiky. Žáci se mohou sdužovat v bufetu s občerstvením či studovně. Na gymnáziu funguje i odborná knihovna. Na gymnáziu je zřízena rada studentské samosprávy tvořena starosty jednotlivých tříd, kteří se jedenkrát za měsíc schází s vedením školy a mohou mu prezentovat své návrhy a připomínky. Vedení gymnázia si úzce zakládá na skutečnosti, že je nakloněno návrhům činností a aktivit, pokud je v souladu se zájmy školy. Na gymnáziu fungují následující kroužky: hudební sbor Nota, Divadelní kroužek Naboso, Divadélko poezie. Studenti gymnázia vydávají školní časopis Gaudeamus. Ve škole fungují v současné době dva projekty. První projekt – Biosphera je zaměřený na stálé expozice biotopů v akváriích a teráriích a pečování o zde žijící živočichy, kterého se účastní dobrovolníci z řad studentů. Druhým projektem je Film a škola, kdy žáci navštěvují různá divadelní představení v místním kině, účast na představeních je povinná a je kontrolována prezenze. Studenti školy mají možnost účastnit se zájezdů do Národního divadla v Brně. Žáci se mohou zapojit i do kulturních akcí školy: ples,

volba Miss, koncerty sboru a Salon – přehlídka studentské tvořivosti, který každoročně pořádá jedna z tříd, ostatní třídy tvoří výtvarné exponáty, přispět mohou i scénkou, součástí Salonu je i přehlídka cizích jazyků. V letošním roce je tématem Salonu Film. Ze sportovních aktivit jsou na gymnáziu pořádány lyžařské, vodácké a potápěčské výcviky.

Střední odborná škola se nachází rovněž v centru města, má také dlouholetou tradici již od roku 1887. Ke střední odborné škole náleží více budov, jídelna a tělocvična jsou v budově mimo školu. Studenti střední odborné školy se mohou vzdělávat v celkem šestnácti studijních oborech, z nichž jeden je formou dálkového studia. Sedm studijních oborů je ukončeno maturitní zkouškou, pět oborů je ukončeno výučním listem a tři obory poskytují nástavbové studium pro získání maturitní zkoušky. V současné době má škola vypracované školní vzdělávací programy pro všechny vzdělávací obory. Studenti mohou využít i ubytování v domově mládeže, pokud je pro ně z nějakého důvodu náročné dojíždění. Součástí vzdělávání je u většiny oborů i odborná praxe, která je zajištěna buď v dílnách, které jsou přímo součástí školy nebo odloučeného pracoviště ve Skalici nad Svitavou či v smluvně zajištěných provozovnách. Při střední odborné škole byla založena vlastní tělovýchovná jednota a sportovní klub. Střední odborná škola disponuje sportovní halou, krytým bazénem, hřištěm a posilovnou.

V rámci volnočasových aktivit zajišťuje škola možnost navštěvovat kroužky: sportovní, kulturní, výpočetní techniky nebo školní sportovní klub, který organizuje nejrůznější soutěže, o které je tradičně velký zájem. Kabinet tělesné výchovy pořádá pro žáky sportovní aktivity a soutěže, např. lyžařské kurzy, které jsou zaměřené hlavně adaptačně pro první ročníky, či sportovně-turistické kurzy, ve kterých je zahrnuta např. vodácký výcvik, umělá horolezecká stěna, plážový volejbal, turistika, baseball, cyklistika, petang apod. Ze soutěží jsou pravidelně pořádány přebory školy v plavání a basketballu.

Střední odborná škola je zapojena do celé řady projektů, zaměřené zejména na cizí jazyky, ekologii, ale i třeba do sportovních výměnných pobytů.

Střední odborná škola spolupracuje s městem Boskovice na dalších volnočasových a kulturních akcích, studenti školy mají možnost se ve svém volném čase zapojit do odborných kurzů školy, které jim pomohou zvýšit si kvalifikaci a možnost uplatnění na trhu práce.

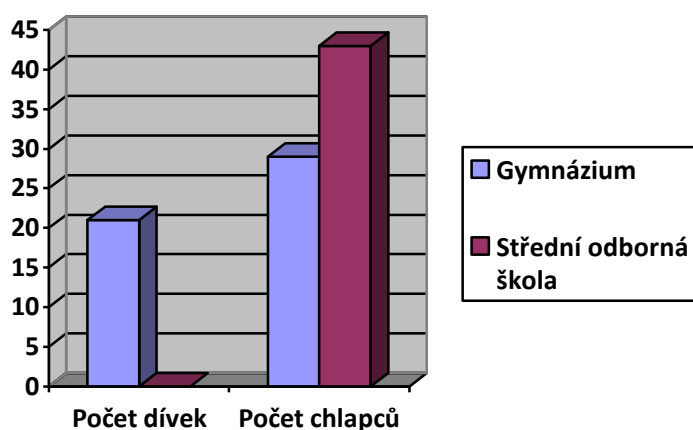
3. 3 Charakteristika výzkumného vzorku

Do výzkumného šetření byli zařazeni žáci z celkem čtyř tříd, všichni studenti aktuálně navštěvují 3. ročník svého studijního programu, žádný z žáků neopakoval ročník. Studenti jsou z oborů všeobecného vzdělávání a vzdělávacího oboru zaměřeného na živé jazyky, ze střední odborné školy potom mechanik elektronik a autotronik.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 93 respondentů, z toho 21 chlapců a 29 dívek z gymnázia a 43 hochů ze střední odborné školy.

Škola	Počet dívek	Počet chlapců
Gymnázium	21	29
Střední odborná škola	0	43

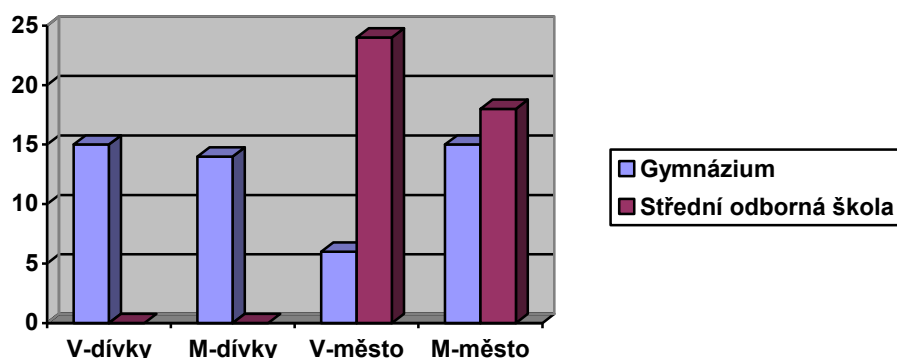
Tab. č. 1. Výzkumný vzorek

Z charakteristiky místa bydliště vyplývá, že 21 žáků z vesnice dochází na gymnázium a 24 mužů z vesnice dochází na střední odbornou školu. 29 studentů z města navštěvuje gymnázium, 18 chlapců z města navštěvuje střední odbornou školu.

Škola	Vesnice- dívky	Město - dívky	Vesnice - muži	Město- muži
Gymnázium	15	14	6	15
Střední odborná škola	0	0	24	18

Tab. č. 2. Místo bydliště

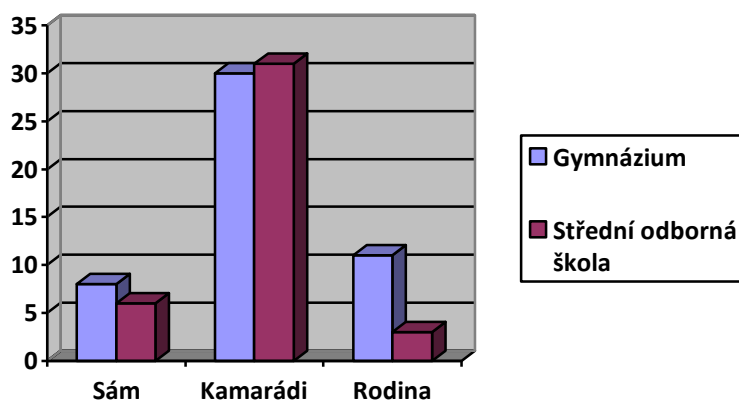
3. 4 Vlastní šetření

Otázka č. 1: S kým trávíš běžné odpoledne?

Otázku zodpovědělo 90 respondentů, neodpověděla jedna dívka a tři chlapci ze středního odborného učiliště. O samotě tráví běžné odpoledne tři dívky z gymnázia, pět chlapců z gymnázia a šest chlapců ze středního odborného učiliště. S kamarády tráví běžné odpoledne 15 dívek z gymnázia, 15 hochů z gymnázia a 31 chlapců ze středního odborného učiliště. S rodinou tráví odpoledne 10 dívek z gymnázia, 1 hoch z gymnázia a 3 chlapci ze středního odborného učiliště.

Škola	Sám	Kamarádi	Rodina
Gymnázium	8	30	11
Střední odborná škola	6	31	3

Tab. č. 3 S kým trávíš běžné odpoledne?

Z uvedeného vyplývá, že nejvíce studenti gymnázia tráví odpoledne s kamarády, rodinou a nejméně o samotě. Studenti střední odborné školy tráví volné odpoledne s kamarády, méně už o samotě a nejméně s rodinou.

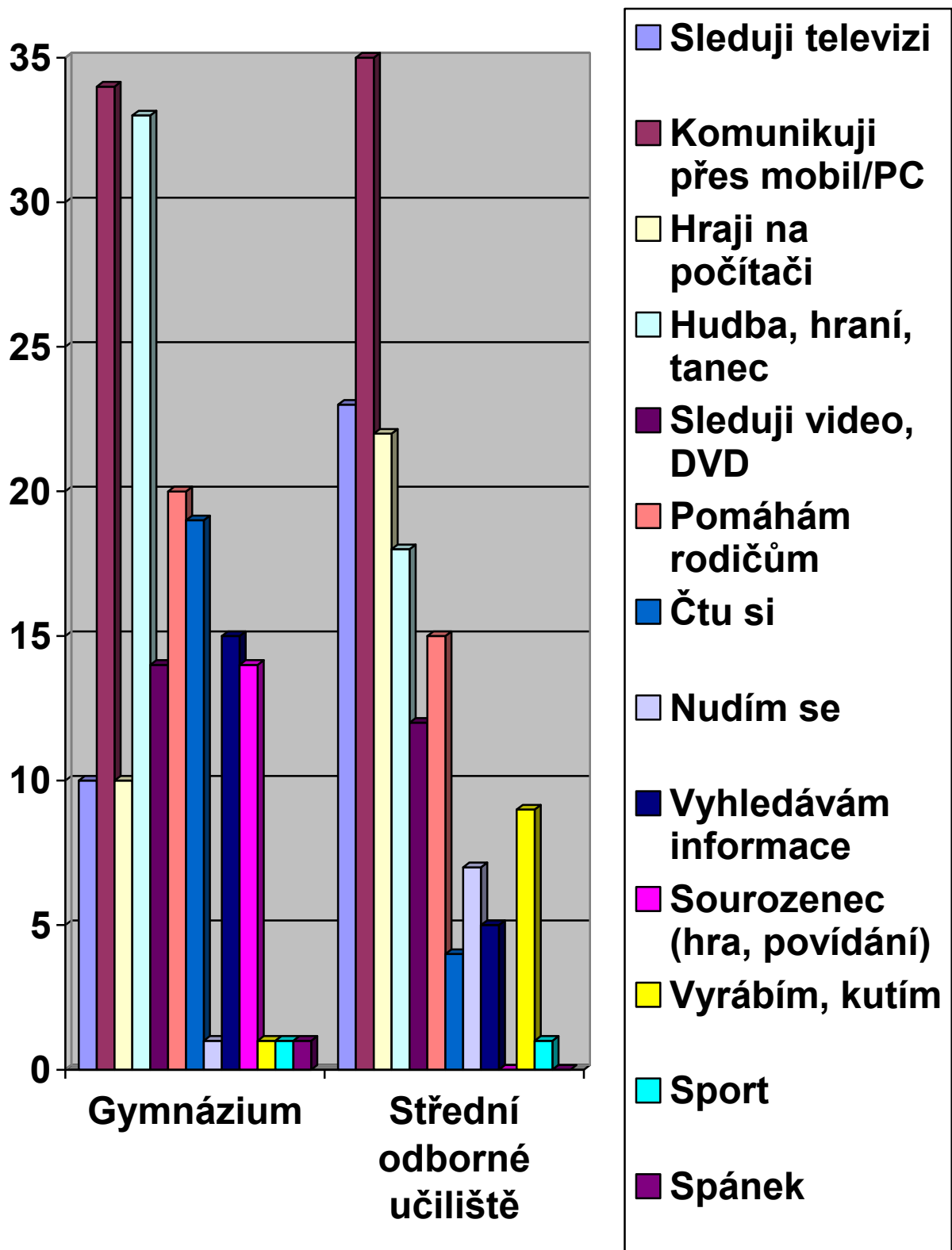
Otázka č. 2 Jak trávíš volné chvíle doma?

Na otázku odpovědělo všech 94 respondentů. V odpovědi na otázku mohli respondenti volit z 11 připravených odpovědí, dvanáctou odpověď si mohli respondenti doplnit dle vlastních zájmů. Respondenti mohli zvolit nejvýše čtyři odpovědi. Ne všichni respondenti využili všech čtyř možností. Z doplněných odpovědí byl u dvou respondentů zaznamenán sport, u jednoho respondenta spánek.

Aktivita / Škola	Gymnázium	Střední odborné učiliště
Sleduji televizi	10	23
Komunikuji přes mobil/PC	34	35
Hraji na počítači	10	22
Hudba, hraní, tanec	33	18
Sleduji video, DVD	14	12
Pomáhám rodičům	20	15
Čtu si	19	4
Nudím se	1	7
Vyhledávám informace	15	5
Sourozenec (hra, povídání)	14	0
Vyrábím, kutím	1	9
Sport	1	1
Spánek	1	0

Tab. č. 4. Jak trávíš volné chvíle doma?

Oblíbenost některých aktivit byla téměř stejná u studentů gymnázia i studentů střední odborné školy: komunikace přes mobil/PC, sledování videa, DVD, sport. Aktivity jako hra, povídání se sourozencem, vyhledávání informací, četba, hudba, hraní, tanec jsou výrazněji oblíbené u studentů gymnázia. Sledování televize, kutění, hra na PC, nudění se byla častější odpověď u studentů na střední odborné škole. Čtyři nejčastější odpovědi u studentů gymnázia: komunikuji přes PC, hudba, hraní, tanec, pomáhání rodičům a četba. U studentů střední odborné školy (dále jen SOŠ) jsou nejoblíbenější odpovědi komunikace přes mobil, PC, sledování televize, hra na počítači, a hudba, hraní a tanec (viz graf).

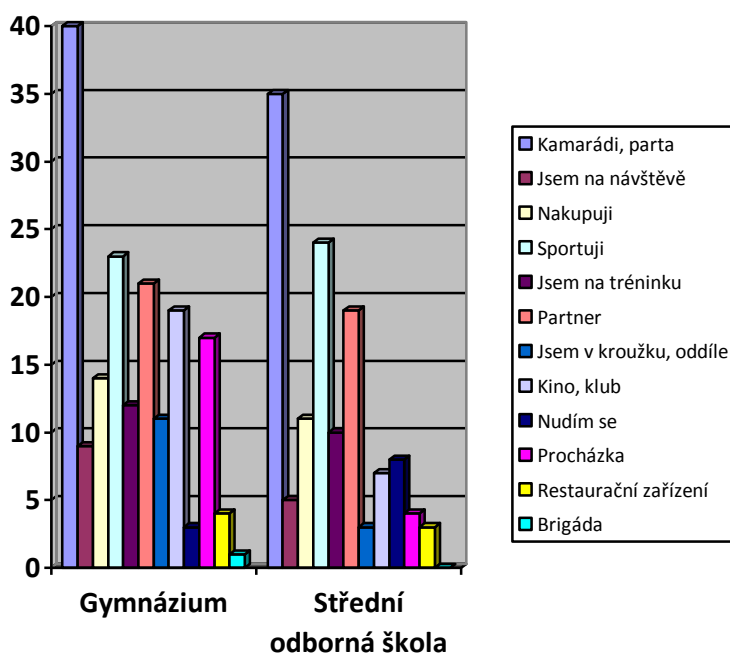

Otázka č. 3 Jak trávíš volné chvíle mimo domov?

Na otázku odpovědělo všech 94 respondentů. Respondenti si měli možnost z 10 možností odpovědi, jedenáctá odpověď jim umožnila doplnit chybějící variantu. Respondenti mohli vyznačit maximálně čtyři odpovědi. Doplněny byly dvě odpovědi hospoda (citováno z dotazníku) a brigáda.

Aktivita / Škola	Gymnázium	Střední odborná škola
Kamarádi, parta	40	35
Jsem na návštěvě	9	5
Nakupuji	14	11
Sportuji	23	24
Jsem na tréninku	12	10
Partner	21	19
Jsem v kroužku, oddíle	11	3
Kino, klub	19	7
Nudím se	3	8
Procházka	17	4
Restaurační zařízení	4	3
Brigáda	1	0

Tab. č. 5: Jak trávíš volno mimo domov?

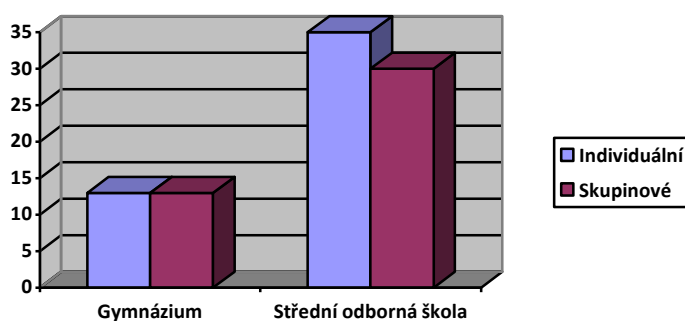
Mezi aktivitami, které realizují studenti středních škol mimo domov, nejsou tak výrazné rozdíly. Čtyři nejčastější aktivity u studentů gymnázia jsou trávení času s kamarády, partou, sport, čas trávený s partnerem a kino či klub. U studentů SOŠ jsou oblíbené aktivity kamarádi, parta, sport, partner a nakupování.

Otázka č. 4 Máš raději individuální nebo skupinové aktivity?

Otázku zodpovědělo 91 respondentů. Respondenti vybírali mezi dvěma odpověďmi. Individuální aktivity preferuje 13 žáků gymnázia a 13 studentů střední odborné školy. Skupinové aktivity má raději 35 žáků gymnázia 30 žáků střední odborné školy.

Aktivity / Škola	Gymnázium	Střední odborná škola
Individuální	13	35
Skupinové	13	30

Tab. č. 6 Máš raději individuální nebo skupinové aktivity?

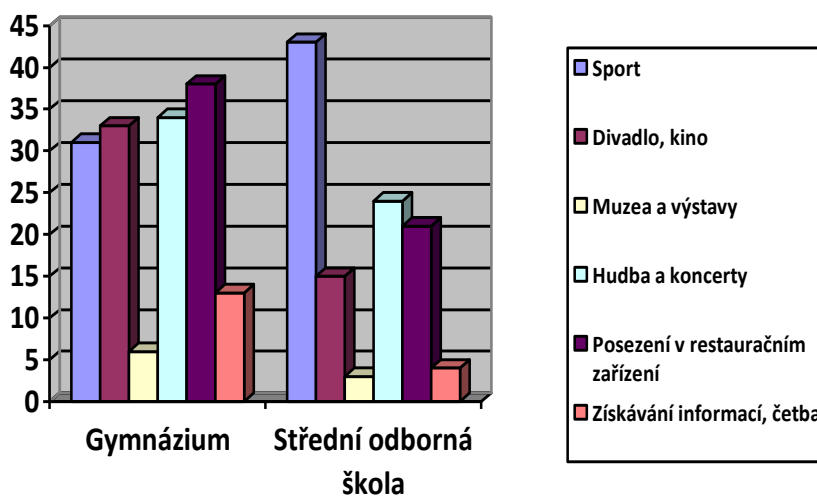
Všichni středoškolští studenti preferují skupinové aktivity nad individuálními, i když čtvrtina středoškoláků má raději individuální aktivitami.

Otázka č. 5. Baví tě?

Na otázku odpovědělo 93 respondentů. Otázka byla uzavřená, respondenti mohli volit nejvýše čtyři odpovědi z šesti variant: sport, divadlo a kino, muzea a výstavy, hudba a koncerty, posezení v restauračním zařízení, získávání informací a četba.

Aktivita / Škola	Gymnázium	Střední odborná škola
Sport	31	43
Divadlo, kino	33	15
Muzea a výstavy	6	3
Hudba a koncerty	34	24
Posezení v restauračním zařízení	38	21
Získávání informací, četba	13	4

Tab. č.7 Baví tě?

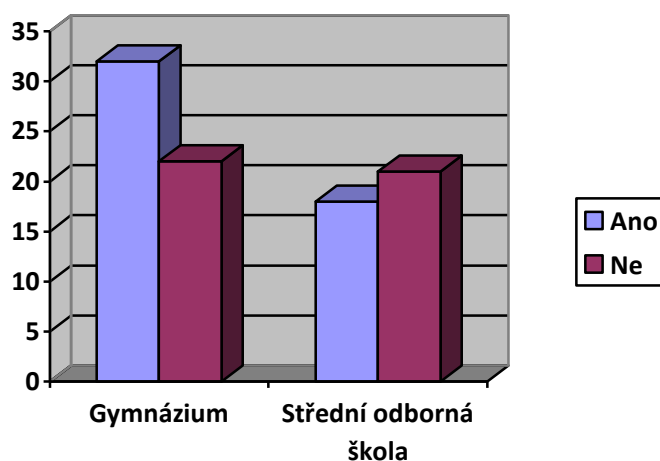
Studenti gymnázia volili ve svých odpovědích více kategorií. První čtyři příčky obsadili stejné činnosti, rozdíly byli pouze v pořadí. Žebříček oblíbenosti u studentů gymnázia vypadá následovně: posezení v restauračním zařízení, hudba a koncerty, divadlo a kino a sport. U studentů SOŠ obsadí první příčky sport, hudba a koncerty, posezení v restauračním zařízení, divadlo a kino.

Otázka č. 6 Věnuješ se nějakému koníčku organizovaně?

Na otázku odpovědělo všech 94 respondentů, otázka byla dichotomická, respondenti volili ze dvou odpovědí ano – ne.

Organizovaně / Škola	Gymnázium	Střední odborná škola
Ano	32	18
Ne	22	21

Tab. č. 8: Věnuješ se nějakému koníčku organizovaně?

Na gymnáziu se 60% studentů věnuje nějaké aktivitě organizovaně. Na SOŠ je to jen 46%.

Otázka č. 7 Kterému sportu se věnuješ?

Otázka je otevřená.

Koníček / Škola	Gymnázium	Střední odborná škola
Fotbal	3	6
Hokej	0	2
Florbal	1	2
Volejbal, basketbal	3	0
Golf, tenis	2	0
Thai box	2	0
Požární sport	2	7
Myslivost	1	0
Airsoft	1	0
Rybaření	0	1
Šerm	1	0
Motokros, skateboard	0	2
WG	3	0
Horolezectví	1	0
Kulturista, skateboard	0	2
Jízda na koni	2	0
Plavání	1	0
Kuželky	0	1
Tanec	4	0
Skaut, pionýr	1	1
Kapela	2	0
Orchestr	2	0
Sbor. Zpěv	2	0
Saxofon, kytara, housle, klavír	6	0
Kinologie	1	0
Běh	0	1
Poker	1	0
Poloprofesionální zevlink	0	1
Fyzikální soutěže	2	0

Tab. č. 9: Kterému sportu se věnuješ?

Studenti gymnázia se věnují 22 různým aktivitám z oblasti sportu, hudby, odborné soutěže. Studenti SOŠ ve výčtu uvedli 11 různých aktivit, zejména z oblasti sportu.

Otázka č. 8 Jakou aktivitu postrádáš v místě svého bydliště?

Otázka je otevřená, respondenti mají k dispozici tři řádky.

Zařízení / Škola	Gymnázium	Střední odborná škola
Nic	13	12
Kasino, noční klub	2	2
KFC, Mc Donald	3	0
Divadlo, koncerty	3	1
Hezké koupaliště	10	2
Horoložecká stěna	2	0
Velká sjezdovka	1	3
Obchody	1	1
Cyklo trasy	1	0
Autodrom, záv. okruh	0	3
Hudební klub, diskotéka	1	4
Čokoládovna	1	0
Hala na bike, inline dráhy	2	0

Tabulka č. 10: Jakou aktivitu postrádáš v místě svého bydliště?

Nejvíce respondentů z první i druhé skupiny odpovědělo, že žádnou aktivitu v místě svého bydliště nepostrádá. Studenti gymnázia nejčastěji uváděli sportovní zařízení, zábavní zařízení a nejméně obchody - 2 položky. Studenti SOŠ nejvíce postrádají zábavní a sportovní zařízení.

Otázka č. 9 Kolik volného času máš v průměru během školního dne?

Otázka byla doplňovací, respondenti měli dopsat hodnotu do věty. Na otázku odpovědělo 93 respondentů.

Počet hodin / Škola	Gymnázium	Střední odborná škola
0 – 3	15	4
3,1 – 6	24	22
6,1 – 9	7	11
9, 1 – 12	0	4
12, 1 – 15	0	1
15, 1 – 18	0	0
18, 1 – 21	0	0
21, 1 – 24	2	0

Tab. č.11: Kolik volného času máš v průměru během školního dne?

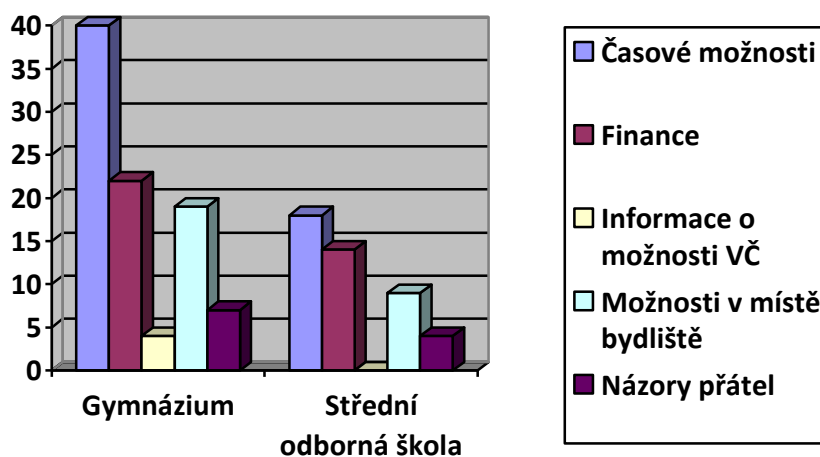
Studenti gymnázia uváděli množství volného času v hodnotách intervalu 0-3 a 3-6, zajímavostí jsou dva studenti, kteří uvedli, že mají 24 hodin volného času denně. Vzhledem k definici volného času, tak jak byla uvedena, mohou být pedagogové na gymnáziu hrdí. Studenti SOŠ se nejvíce pohybují v intervalu 3-6 a 6-9.

Otázka č. 10: Co ovlivňuje trávení volného času?

Na otázku odpovědělo všech 94 respondentů.

Vlivy / Škola	Gymnázium	Střední odborná škola
Časové možnosti	40	18
Finance	22	14
Informace o možnosti VČ	4	0
Možnosti v místě bydliště	19	9
Názory přátel	7	4

Tab. č. 12: Co ovlivňuje trávení volného času?

Trávení volného času středoškolské mládeže je u studentů gymnázia i u studentů SOŠ nejvíce ovlivněno časovými možnostmi, následně financemi a třetí příčku obsadili možnosti v místě bydliště.

Závěr

Cílem bakalářské práce je provést analýzu volnočasových aktivit středoškolské mládeže, porovnat specifika trávení volného času u studentů gymnázia a střední odborné školy. Ve výzkumném šetření byly formulovány tři hypotézy.

H₁ Studenti gymnázia mají více různorodé zájmy, než studenti střední odborné školy.

Hypotéza byla ověřována otázkami č. 2, 3, 4, 5 a 7. Otázka č. 2 sleduje trávení volného času doma. Studenti gymnázia se ve volném čase v domácím prostředí věnují zábavě, práci s informacemi, hudbě a tanci, jsou v užším kontaktu s ostatními členy rodiny. Studenti SOŠ tráví volný čas zábavou, hudbou, ve vyšší míře se nudí nebo vyrábí. Studenti SOŠ i gymnázia upřednostňují skupinové aktivity nad individuálními. Ve volném čase, který tráví mimo domov, se studenti gymnázia setkávají s partnery a přáteli a sportují, svůj tráví čas i v klubech, sportovních oddílech a procházkách. První tři uvedené jsou stejné i u studentů SOŠ, dále se ve větší míře nudí. Studenti gymnázia uvedli 22 různých činností, kterým se věnují, studenti SOŠ jen 11. Z uvedeného vyplývá, že hypotéza byla potvrzena.

H₂ Studenti střední odborné školy mají více volného času než studenti gymnázia.

Hypotéza byla ověřována otázkou č. 9. Studenti SOŠ mají v průměru tři až devět hodin volného času denně. Studenti gymnázia mají od 0 až šest hodin volného času denně. Hypotéza se potvrdila.

H₃ Studenti gymnázia se věnují častěji organizovaným volnočasovým aktivitám než studenti střední odborné školy.

Hypotéza byla ověřena otázkami č. 6 a 7. Organizovaně se volnočasovým aktivitám věnuje 60% studentů gymnázia a na SOŠ jen 46%. Studenti gymnázia uvedli 22 různých volnočasových aktivit, kterým se věnují, studenti SOŠ jen 11. Hypotéza, že studenti gymnázia se věnují organizovaným volnočasovým aktivitám častěji, než studenti střední odborné školy byla potvrzena.

Z uvedeného vyplývá, že cíl bakalářské práce byl splněn. Zajímavé je, že studenti střední odborné školy ve zvýšené míře uvádí, že se ve volném čase nudí, současně sdělují, že trávení volného času nejvíce ovlivňuje množství volného času.

Seznam použité literatury

1. ATKINSON, R., *Psychologie*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.
2. ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.
3. ČECH, T. *Výchova a volný čas 2*. 1. vydání. Brno: Pdf MU, 2007. ISBN 978-80-86633-97-8.
4. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 1. vydání. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
5. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. 4. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
6. HARTL, P., HARTLOVÁ, H., *Psychologický slovník*. 1. vydání. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-303 – X.
7. HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0.
8. HODAŇ, B. (ed.) *Volný čas a jeho současné problémy*. 1. vydání. Olomouc: Hanex Olomouc, 2002. ISBN 80-85783-37-1.
9. HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
10. KOCOURKOVÁ, J, KOUTEK, J. *Sebevražedné chování*. 1. vydání. Praha: Portál 2003. ISBN 80-7178-732-9.
11. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*, 2. upravené vydání. Praha : Grada, 2006. ISBN80-247-1284-9.
12. MACEK, P. *Adolescence*, 2. upravené vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
13. MACEK, P. LACINOVÁ, L. *Vztahy v dospívání*. 1. vydání. Brno: Barristers&Principal, 2006, ISBN 80-7364-043-1.
14. MATOUŠEK, O. *Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*, 1. vydání. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-121-5.

15. PŘADKA, M. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2033-4.
16. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. přepracované vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.
17. SILLANY, N. *Psychologický slovník*, překlad Irena Strossová, 1. vydání. Olomouc: UP v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0249-1.
18. *SOCIALIA 2000. Mládež a volný čas*, Sborník z odborného semináře Ústavu sociálních studií Pedagogické fakulty VŠP v Hradci Králové. 1. vydání. Hradec králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-760-9.
19. SPOUSTA, V. et al. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. 1. vydání, Brno: MU Brno, 1996. ISBN 80-210-1275-7.
20. SPOUSTA, V. et al. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vydání, Brno: MU Brno, 1996. ISBN 80-210-1274-9.
21. SÝKORA, J. *Výchova a volný čas 3*. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-730-0.
22. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozšířené vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
23. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, 1. vydání. Praha : Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
24. VÁŽANSKÝ, M., *Základy pedagogiky volného času*. 2.upr.vyd. Brno: Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník použitý v rámci předvýzkumu.

Přílohy č. 2: Dotazník použitý ve vlastním výzkumu.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Anna Langrová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Václav Klapal, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Průzkum zájmových aktivit středoškolské mládeže
Název v angličtině:	Leisure activities research of high school students
Anotace práce:	<p>Tématem bakalářské práce: „<i>Průzkum zájmových aktivit středoškolské mládeže</i>“ je zjištění způsobu trávení volného času u studenta střední školy. V teoretické části jsou vymezeny základní charakteristiky období adolescence a způsobů trávení volného času, včetně zařízení volného času.</p> <p>Ve výzkumné části jsou porovnány volnočasové aktivity studentů gymnázia a střední odborné školy.</p>
Klíčová slova:	Adolescence, identita, sociální vztahy, volný čas, volnočasové aktivity
Anotace v angličtině:	The topic of bachelor thesis: “ <i>Leisure activities research of high school students</i> ” is to find out the way high school students spend their leisure time. Theoretical part presents basic characteristics of adolescence and of way of spending leisure time, including leisure institutions. In empirical part are compared leisure activities of gymnasium students and of vocation high school students.
Klíčová slova v angličtině:	Adolescence, identity, social relations, leisure time, leisure activities
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Vyplněný dotazník z předvýzkumu</p> <p>Příloha č. 2: Vyplněný dotazník z vlastního šetření</p>
Rozsah práce:	43 stran
Jazyk práce:	český

